

δυο σελίδες (όσες θα χρειάζονται κάθε φορά) που θα χρησιμοποιούν για επίσημο δελτίο της «Φοιτητικής συντροφιάς» και θα δημοσιεύεται σ' αυτές κάθε πράξη της και κάθε απόφαση της. Όταν έχουν αυτές οι σελίδες πανωγραμμένο τον τίτλο «Δελτίο της φοιτητικής συντροφιάς» δε θα έχει ο «Νουμάς» καμιά εγγύηση για ό,τι θα δημοσιεύεται.

Ο «Νουμάς» χάρισε στη «Φοιτητική συντροφιά» για τη Βιβλιοθήκη της 48 βιβλία, ένα δηλ. αντίτυπο απ' όλα τα βιβλία που πουλιούνται στα γραφεία του, καθώς κι όλους τους τόμους του, από το Β' έως τον Ζ'. Ελπίζουμε πως και οι άλλοι δικοί μας θάν της στείλουν τα βιβλία τους, συσταίνοντάς τα στον κ. Φ.λ. Στ. Δραγούμη—λεωφόρο 'Αμαλίας, 'Αθήνα.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ

LE CHEMINEAU

— "Αχ! παιδί μου να μου ζήσεις· άμ τί θα με φιλέψεις; άφέντα μου, ποδσαι σαν το καϊμάκι, σαν τη φράπα, σαν την άρνάδα...

— Σκάσε, παλιόγρια, αηδιάζω που σ' άκούω.

— Άμ τότες σαν ά δ ι ά ζ ε ι ς τί γελάς;

"Ελεγε αλήθεια· γελοῦσα με την καρδιά μου, για τα λόγια της, το φέρεσίμο της, το χάλι της.

— Άμ λοιπόν δε θα με φιλέψεις;

— Νά, της είπα· πάρε όλα τα ρόδια της ροδιάς, τα κιδώνια πουναί χαμηλά, τα σταφύλια που σώνεις, τα μήλα· γέμισε ό,τι έχεις και πάρε ό,τι μπορείς.

— Άμ δεν κάνει νάρθω κι αύριο;

— Παλιολαδικό, της φώναξα· όχι, ό,τι πάρεις σήμερα, τώρα.

Θέ μου φύλαγε.

Ξεζώστηκε τη φούστα της ξεκαρδιομένη απ' τη χαρά· από κάτω φόραγε μοναχά ένα μακρό χωριάτικο πουκάμισο καταπάστιχο· τα πόδια της βγαίνανε γυμνά, γέρικα, ζαρωμένα, μελανά, σχισμένα απ' τις βατονκιές, βρωμάριμα.

Πώς γελοῦσα!

"Απλωσε τη φούστα της· έκοψε τα μεγαλύτερα κιδώνια, ως δεκαπέντε, τα καλλίτερα σταφύλια και τάβαλε χωρία· τίναξε μ' ένα καλάμι τα χονδρότερα μήλα· έφτασε ή σειρά των ροδιών.

— Άχού, μάνα μου, κι ούτε το νοκαλάκι σου άς μη ζή, άχού ρ ό δ α!

Κατέβασε τρία τέσσερα, δέκα, μεγάλα, κατακόκκινα, χονδρά σαν το κεφάλι της.

— Για τήρα κεί μέσα, κυρά, τήρα, Παναία σώσε, ένα.

— Ναι, μα δεν το φτάνεις· έπειτα τί θα γείνουν όλα αυτά· είπαμε, ό,τι πάρεις σήμερα...

Μοῦριξε μιá κακιά ματιά.

— Στά, κυρούλα μου, και θα δεις... μοναχά έκεινο κεί μέσα...τό άτιμο.

Μιά και δυό την βλέπω να προσπαθει να σκαρφλώσει στη ροδιά, την γιομάτη άγκάθια φαρμακερά και μυτερά.

— Μή, Σπύρανα, μή· δε θέλω! της φώναξα.

— Έννοια σου, κοκκώνα μου, θα το φάω, δε θα με φάει.

Κομματιάστηκε τα μαλλιά της τα λερά ανεμίζανε σαν της στρίγγλας του παραμυθιοῦ· τα μικρούλκα και πονεμένα ματάκια της, τα θαμπά και τοιμπλιάρικα στρογγυλέφωνα, μεγαλώσανε· το ένα και μοναχό δόντι της βγήκε και δάγκωνε το χείλος της, τα μαραμένα και άρρωστα μαγουλάκια της πήραν ώρατο ρόδινο χρώμα· είχε σκαρφλώσει με καταματωμένα πόδια, μα το ρόδι ήταν άκόμη μακρυνά· πώς προσπαθοῦσε, πώς τεντώνονταν!

— Άχ! κυρά μου, βοήθα με· να για δόσε μου εὔτοῦνο εὔτοῦ το καλάμι...

Τί να κάμω; μήτε το διάολο να δεις, μήτε το σταυρό σου να κάμεις.

— Έ το το κ... Μα τήρα ρόδι μιá βολά!

Και πριν άκόμη κατεβεί απ' το δέντρο:

— Πάρε το, είναι για λόγον σου, τήρα πώς σου μοιάζει!

Κακομοῖρα Σπύρανα!

Κατακουρελιάστηκε για να μου προσφέρει το ρόδι της ροδιάς μου, σαν να ήξερε πως θα μουκάμε ή προσφορά της το εὔχαριστώ της καλλίτερη έντύπωση από κάθε άλλο δώρο.

Νά την όρθή τη γριά· μα έλεσινή.

Κάθησε χάμω λαχανιασμένη, τρεμουλιάρα ξανά· σαινε άργά-άργά.

— Και τώρα δρόμο· μόνο να με βοηθήσεις λιγούλακι.

Ξεζώστηκε ένα κομμάτι σχοινί.

Άπλωσε καλά και με τη σειρά των τα διάφορα φρούτα και άφησε έξω τα σταφύλια.

Τα κύταξε με καϊμό.

— Στο μισοφόρι σου, της είπα, βάλε τα.

— Κι άπέ; μου άπάντησε· μηδά φορώ βρακί;

— Άντε στο διάολο, Σπύρανα, της είπα γελώντας.

Σκέφθηκε λιγάκι.

"Εβγαλε το μανδύλι της το μεγάλο απ' το κεφάλι της και δίπλωσε τα σταφύλια με προσοχή.

"Επειτα κάθησε χάμω, με τα πόδια σε' ούλακι μέσα.

— Τώρα, κυρούλα μου, βόηθα με· ανασήκωσε το φόρτωμα, να τραβήξω για μπρός τα σχοινιά.

"Εσκυφα, κοκκίνισα, προσπάθησα. "Ετρεχε ό ιδρός στο λαιμό μου και μ' έκαιαν οι φούχτες μου· έβαλα τα γόνατα στην προσπάθεια, μάζερα μέσ' στα πόδια μου τα φουστάνια μου και έβαλα όλα μου τα δυνατά...

— Δεν μπορώ, θειά Σπύρανα, της είπα με ντροπή μου· δεν έχω άρκετή δύνομη, να... δεν μπορώ· και δός του προσπαθοῦσα ν' ανασηκώσω το φορτίο.

Μοῦριξε μιá ματιά που φοβήθηκα.

— Κρίμα στα... (Καλλίτερα να μη το γράψω).

Καλοκάθισε, πήγε πιό κοντά στο φόρτωμα, έγειρε τις πλάτες της πίσω και ζαλώθηκε το βάρος· τραβήξε τα σχοινιά με δύναμη γύρω στα γέρικα και κοκαλιάρικα λαιμά της. Οι φλέβες της πεταχτήκανε γιομάτες αίμα, έτοιμες σαν για να σπάσουν.

Τρόμαξα.

— Στάσου, θειά Σπύρανα, να φωνάξω τον παραστάτη...

— Τόν Γιούδα; Κάτω· αῦτοῦ! με διέταξε.

"Ηταν καλά δεμένο το φορτίο επάνω της τώρα· έγειρε προς τα εμπρός.

Ξαναφουντώσανε οι φλέβες της· μιá, δυό, τρεῖς... όρθή ή στρίγγλα.

— Δός μου τώρα τα σταφύλια και το ραβδί μου.

"Εσκυφα και με τα δυό χέρια λαχανιασμένη της έδωσα το γεμάτο μανδύλι.

— Γειά σου, κυραδοπούλα μου· να μου ζήσεις.

Τροβοῦσε ή γριά στα δύο γεμμένα σιγά-σιγά και σίγουρα.

— Θειά, της φώναξα, πόσω χρονών είσαι να μη βασκαθείς;

— Έβδομήντα εννιά, παιδάκι μου, να τα κά νεις και να τα ξεπεράσεις.

Σταυροκοπήθηκα.

Σαν έβγαине απ' την πόρτα, μπόρεσε τ' άχόρταγο το μάτι της και έπεσε σε μιάν έλιά γεμάτη έλιές χονδρές.

— Για, για, έλιές! άχ, τί μουκάμες, μουπε.

τερούς του, ό πιο πρόθυμος να νιώσει και να δράξει κάθε λαχτάρα κι αναφτέρωμα της ζωής όλόγουρά του. Οι φυσικές αυτές του δύνάμες τον έκαμαν να γίνει ό κινητής κι ό όδηγός της εποχής του. Όμως, όπως στην ποίησή του ή έλλειψη μιáς ανώτερης, ισχυρότερης, δημιουργικής δύνάμης δεν μπορεί νάνταποκριθεί πάντα στη γενναία θέλησή του και το υστέρημα του σε κάπιο μεγαλύτερο αυτοκριτήριο και πειθαρχημα δεν μπορεί να του κρατήσει το πύρωμα της φαντασίας, έτσι και στην κριτική του μιá κάπια ανεπάρκεια της σκέψης του σε περισσότερο βάθος κι αυτονομία τον παρασέρνει συχνά στο ναγκαλιάζει άξέταστα ιδέες και πράματα που φαντάζον και θορυβούν περισσότερο παρότι αξίζον. Ο ποιητής του «Δωδεκάλογου» άκόμα μου φαίνεται πως δεν μπορεί νάρθει σε πιο πολύ άμεση επικοινωνία με τη ζωή και με τα ίδια τα πράματα, όσο θα του γρειάζονταν για την όρμή του και τη θέλησή του. Σά να είναι άξιος να τα βλέπει πιότερο με το πρίσμα του σκήματος που παίρνουν στα βιβλία. Καρφώνεται σ' αυτά περισσότερο άπότι χρειάζεται και άκόμα, αν δε γελιέμαι, μου φαίνεται πως δεν μπορεί να πλάσει απ' όλ' αυτά μιá βάση ούσιαστικότερη κι άτομικότερη για όδηγό άσφαλέ-

στερο του στοχασμού του. Άπ' αυτό πηγάζει το κάπως άπιαστο και κομματιαστέ συχνά της ιδέας του, σ' αυτό έχει την αίτια του το όχι τόσο σταθερό, το κλονούμερο, το διασταχτικό πολλές φορές κι άόριστο και μισομασημένο της κριτικής του. Η κριτική του—για νάχρίσω απ' αυτή—όπως κάνε παρουσιάζεται στο Β' τόμο των «Γραμμάτων» του και στα σκόρπια στερνά άρθρα που έχω μπροστά μου, είναι πιότερο πολυξερη και λόγια παρὰ καθαυτό κριτική και μου φαίνεται πως δεν της κάνω μέγα άδικο αν πω πως γίνεται συχνά επιφυλλιδογραφία περισσότερο. Το μεγαλύτερο προτέρημα της είναι ή καθαρότητα στη φράση και, σά στοχαστεί κανείς το άμόρφτο άκόμα της γλώσσας μας, το άριστοτεχνικό μπορεί να πεί στο μεταχείρισμα του πεζού λόγου. Η όμαλότητα κ' ή φυσικότητα το πιο συχνό είναι μιá από τις μεγάλες άρετές του λόγου του Παλαμά, που θάξιζε τη μίμηση περισσότερο από τη μίμηση του στίχου του, που είναι πιο δυναμομένη. Και για να γυρίσω στην ούσια, καθάλλο παρὰ να θέλω να υποτιμήσω την πολυμάθεια στην κριτική εργασία. Δέ θέλω να πω άκόμα πως ό κριτικός των «Γραμμάτων» δε φτάνει πολλές φορές σε παρτήρητες όρθές, δε λέει γνώμες σοβαρές σαν έχει μιá

λιστα για θέμα το ζήτημα της γλώσσας, δεν έννοώ πως απ' το στοχασμό του λείπει όλότελκς βεθύτητα, λεπτότητα, όπως λ. χ. στην Τρολλή Μητέρα, μα με όλα αυτά περισσότερο χαρακτηριστικό της κριτικής του είναι πως της άρέσει να πετάει καλύτερα όλόγουρα στα πράματα παρὰ να προσπαθει να μπαίνει μέσα σ' αυτά. Ένα άκόμα απ' τα έλαττώματά της μου φαίνεται πως είναι το πως δεν μπορεί να χάσει εύκολα από μπρός της τον ποιητή Παλαμά και συχνότερα άπότι θέλαμε μάς κάνει να υποφιαζόμαστε άποπίσω απ' τις γραμμές της έναν ποιητή που μεταχειρίζεται την κριτική του πιο πολύ για όπλο και στήριγμα της άτομικής δημιουργίας του, παρὰ για να μάς δώσει την ιδέα που έχει γενικά για τη ζωή και για την τέχνη. Άλλά και τούτο δε θα μάς πείραζε τόσο πολύ, αν πράματι έβγαине μιá καθρότερη φιλοσοφική σκέψη κ' αίσθητική απ' το έργο του ποιητή και κριτικού. Για να μην κατηγορηθώ πως μιλω άόριστα, θα φέρω ένα παράδειγμα από τις στιγμές που ή κριτική του Παλαμά θέλει νάντικρῶσει γενικότερα το φαινόμενο της τέχνης. Μιά απ' αυτές είναι ή μελέτη του για την ποίηση στον περασμένο αιώνα. Μου φαίνεται πως σ' αυτή μάς δίνεται να έχτιμή-

— Τι ; τὴν ερώτησα περιέργη.

— Νῶρθω κι αὐριο ;

— Ἄντε σιὸ καλὸ, ἄκουσα τὴν φωνὴ τοῦ παραστάτη. Κι εἶπα, δὲν ξέρεις τοῦ λόγου σου τί λογῆς γιὰ εἶναι αὐτὴ εἶναι ἄξια νὰ σηκώσει σπῆτι στὴ ράχη της καὶ ἅμα τὸ ζαλωθεῖ περπατᾶ ὄρες δάκρυες ; ἔπειτα ἂν ξανάρθει καναδὸ φορὲς, δὲν θὰ φᾶς τοῦ λόγου σου ῥόδι...

— Ἄδιόφορον* ἀφοῦ κρατοῦσα ἔνα, πὸν ἄξιζε τόσον κόπον καὶ γρατζουνίσματα.

Πάτρα.

ΛΟΥΚΙΑ ΤΑΚΗ ΔΙΑΔΙΟΥ

Ἡ Κοινή Γνώμη

ΑΠΟ ΤΟ Α.Ι.ΝΤΙΝΙ

Ἀγαπητὲ Νουμᾶ,

Τὸ τελευταῖο Σάββατο 30 τοῦ Γενάρη, μέρα τῶν τριῶν Ἱερarchῶν, δόθηκε στὴν αἴθουσα τοῦ Ἄρρεναγωγείου ἡ εορτὴ τῶν Σκολεῶν ἀκατὰ τὰ πατρίθεν εἰθισμένα, ὅπως ἔλεγε καὶ ἡ ἀγγελία.

Σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα ὁ Σχολάρχης κ. Πέτρος Σεραφετήνογλου ὑπερ' ἀπὸ τὴν τελετὴ ἔβγαλε τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας. Ὁ πανηγυρικὸς αὐτὸς τῆς ἡμέρας βᾶσταζε, μὲ συμπάθιο, δύο ὄρες καὶ ἓνα τέταρτο. Μάλ' στα, κίριε, δύο ὄρες καὶ ἓνα τέταρτο. Καὶ τί νομίζετε πὼς μᾶς εἶπε στὸ διάστημα αὐτό ; Τὸ δασκαλάκι μας κατέβασε ἀπὸ τὰ ράφια τὰ σκονισμένα τὰ βιβλία, τὰ ἄνοιξε, πῆρε λίγο Σωκράτη, λίγο Πλάτωνα, λίγο Ἀναξαγόρα, λίγο ἀπὸ τὸν ἕνα, λίγο ἀπὸ τὸν ἄλλο, τᾶκκανε ὅλα μιά ρούσικη σαλάτα καὶ μᾶς παρουσίασε ἕναν «πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας». Μᾶς μίλησε γιὰ τὴν «δόξαν τῶν προγόνων μας», γιὰ τὸν «πυρσὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος» καὶ γιὰ τὴν «ἀθάνατον παιδείαν καὶ γλώσσαν αὐτῶν». Μάλ' στα τὸ τελευτᾶ αὐτὸ τὸ εἶπε δυό-τρεις φορὲς κατὰ σειρά, σὰ νᾶθελε νὰ μᾶς πεῖ καὶ καλὰ πὼς καὶ ἡ γλώσσα πὸν μιλοῦσε τὴν ὄρα ἐκεῖνη, εἴτανε ἡ ἴδια μὲ τῶν προγόνων μας (καημένη Δημοστένη, πὸν εἴσουνε νὰ τραβῆξεις τὰ μαλλιά σου). Τὸ δασκαλάκι μας φαίνεται πὼς ἤθελε νὰ μᾶς δείξει τὴν κλασικισμὸν αὐτοῦ, γιὰτὶ οὔτε καταδέχτηκε νὰ μᾶς μιλήσει γιὰ τίποτα νᾶεώτερο. Καὶ τὸ τονίζω αὐτὸ ἰδιαιτέρω, ὅτι

σομε περισσότερο τὴν πολυγλωσσίαν τοῦ κριτικοῦ παρὰ τὴν κριτικὴν του δύναμιν. Πολλὰ πράγματα, πολλὰ φαινόμενα γνωρίζει, πολλοὺς ποιητὰς ἀκόμα μπορεῖ καὶ τοὺς χαρακτηρίζει σύντομα κ' ἴσως καὶ μερικὸς ὀρθά, ὥστόσο ἡ βαθύτερη οὐσία τῶν φαινομένων μένει ἄπιαστη, μένει ἀγγιχτὴ σχεδόν. Πολλὰ καὶ διάφορα πνευματικὰ ρεύματα, πὸν γεννήθηκαν καὶ σταυρώθηκαν τὸν περασμένον αἰῶνα, βλέπομε νὰ σημαδεύονται, μὰ ἡ ἐξήγησή τους, ὁ βαθύτερος σύνδεσμος ἀνάμεσά τους ξεφύγει δλότελας τὸν κριτικὸν. Μὴ νομῖσει κανεὶς πὼς μ' ἐνοχλεῖ τόσο ἡ δλό-τελα ἰδεολογικὴ παρατάξή τους, ὅσο κ' ἡ ἔλλειψη κάθε προσπάθειας τοῦ κριτικοῦ νὰ δεῖ, ἔστω καὶ μὲ ὀλότελα ἰδεολογικὴ ἀπύψη, βαθύτερα ἀπὸ τὰ φαινόμενα καὶ νὰ ξηγήσει. Φαίνεται πὼς ὑποψιάζεται κάτι, μὰ οὔτε πασιζεῖ πέρα ἀπὸ τὴν ὑπόψιν. Γιὰ νὰ ἐξηγηθῶ καλύτερα, θὰ τὸν ἀρίσω νὰ μιλήσει μόνος του : «Γιατὶ ὅ,τι λέγεται κλαστικισμὸς καὶ ρομαντισμὸς καὶ πραγματισμὸς καὶ μυστικισμὸς καὶ συμβολισμὸς καὶ δὲν ξέρω τί ἄλλο, δὲν εἶναι βέβαια παραξενιὲς τοῦ δεῖνα καὶ τοῦ τάδε, δὲν εἶναι ἀξήγητα καμῶματα τῆς δεῖνα σχολῆς ἢ ἀποκλειστικὰ σημάδια τῆς ζωῆς ὀρισμένης φυλῆς. Εἶναι ἀναγκαῖα φαινόμενα, πνευματικὰ μετέωρα, νό-

μίλησε δύο ὄρες καὶ ἓνα τέταρτο γιὰ τοὺς προγόνους μας, χωρὶς νὰ πεῖ τίποτα νᾶεώτερο. Πὼς ἀλλοῦς θὰ μπορούσε νὰ ξεπᾶσει τὸ «νοῦμον κοινόν» ;

Δὲν ξέρω, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἂν πρέπει κενεὶς νὰ κλαίει ἢ νὰ γελά μετὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴν. Ἡ Βουργαρία χωρὶς προγόνους, χωρὶς «πυρσὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος» καὶ τ' ἄλλα κολοκύθια, εἶναι σήμερον Βουργαρία καὶ τρίζει τὰ δόντια τῆς Τουρκίας. Μάλ' στα αὐτὲς τὲς μέρες, πὸν ἔβγαλε ὁ δασκαλάκις «τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας του», οἱ Βουργαροὶ, οἱ χτεσῖνοι καρβουνιάρηδες, ἔκαναν γραφτὰ αἰτήματα στὴν Τουρκίαν γιὰ τοὺς δμῶφιλούς τους τῆς Μακεδονίας καὶ αὐτὴ ὄχι μόνον τὰ δέχτηκε, ἀλλὰ τοὺς ἔκανε καὶ ἓνα τεμενᾶ. Σὰς βάζω ἔτσι ἐπίτηδες τὴν χρονολογίαν γιὰ νὰ δῆτε τὴν ἀντίθεσιν τί κάνομε ἡμεῖς καὶ τί κάνουν αὐτοὶ. Βρὲ δασκαλάκι, δὲν τὸ καταλάβετε ἀκόμα πὼς οἱ προγόνοι μας, ὁ πολιτισμὸς τους, ἡ γλώσσα τους, εἶναι μιά ψυχὴ πὸν πέρασε καὶ δὲν ξαναγυρίζει πιά ; Δὲν τὸ καταλάβετε ἀκόμα πὼς εἶναι μιά ζωὴ πὸν ἔζησε καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξαναζῆσει ἄλλη φορὰ ; Δὲν ἀφήνετε ἡτύχη τὰ μάρμαρα καὶ τὰ χρυσὰ εἰεῖ πὸν εἶναι καὶ δὲν εὐτάζετε τὰ χαλκία μας, πὸν γεννήκαμε τὸ ρεντίκουλο τοῦ κόσμου ; Νᾶ, ἡ πολιτικὴ αὐτὴ τῆς προγονομανίας 80 τόσα χρόνια, νὰ καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς. Ὅπου νὰ γυρίσεις νὰ δεῖς, σαπίλα καὶ ρέπιο. Ἐνα γέλοιο, ἓνα παράλ-λαμα, ἓνα ψέμα, ἓνα κλάμα, ἓνα Βασίλειο, πὸν λέει κι ὁ Παλαμᾶς. Καὶ τὸ κκοῖ εἶναι ἀκόμα μεγαλύτερο πὸν βλέπει κανεὶς πὼς εἴμαστε ἀδιόρθωτοι, πὼς δὲν καταλάβαμε τὰ σφραγιστὰ μας.

Σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα καὶ αὐτό : Ἐνας μικρὸς μαθητὴς βγήκε καὶ μᾶς εἶπε ἓνα λόγο. Τοῦ γέμοσε τὸ καημένο τὸ στοματάκι του μ' ἓνα σωρὸ ἀπὸ «τὴν τῶν προγόνων μας γλώτταν», «θύραθεν» καὶ τὰ ρέστα. Ποιὸς ξέρει, τί ἀμυχρία νᾶχει κᾶνει στὴ ζωὴ του καὶ τὸ παιδί αὐτό. Τὰ ἄλλα τὰ παιδιὰ τοῦ σχολεῖοῦ ψάλλαν καλὰ-καλὰ τὸ «Αἰωνίασα ἡ μνήμη» καὶ πῆγαν ὕστερα μᾶς στὲς τάξεις νὰ κοιμηθοῦνε. Νὰ αἰττανθοῦνε κομματὶ ζωὴ, νὰ μωρίσει λίγο κορφοβοῦνι μὲ κανένα δημοτικὸ τραγοῦδι, μὲ λίγο Σολωμὸ, λίγο Βαλαωρίτη, τίποτα. Τί γυρεύει ἡ ὀμορφὴ καὶ ἡ ζωὴ μᾶς στὴν ψυχὴ τοῦ Δασκάλου, τοῦ Μπόα. Ἐκεῖνη τὴν ὄρα πὸν εἴτανε σκυμένος στὴν ἔδρα ἀπάνω καὶ μιλοῦσε, ἔτσι μὸν φάνηκε μὲ τὸ κατακίτρινο πρόσωπο καὶ τὸ ἀστενικὸ σῶμα του, σὰ νὰ συμβόλιζε τὸ κατακαημένο τὸ

μὸν ἀποτελέσματτα, πλημμύρες, ἀνεμοὶ καὶ χειμῶνες καὶ καλοκαιριὲς, πὸν ξερνικὰ ἢ ἀγαλινὰ ξεπῶνε καὶ περνοῦνε καὶ δειχνοῦνται μὲ τὴν σειρά, παντοῦ ὅπου τὸ πνεῦμα ὑπάρχει!). Ὁ κριτικὸς τὰ ὑποψιά-ζεται καλὰ, μὰ ἡ κριτικὴ του ἐξοφλεῖ μονάχα μὲ τὴν ὑπόψιν. Ἄντι νὰ πιχειρήσει νὰ ξηγήσει τὸ φαινόμενο τῶν ποιητικῶν ρευμάτων καὶ σχολῶν καὶ ποιητῶν κτλ. σὰν κίτι ἀναγκαῖο, κωθὼς λέει, περιορίζεται στὸ νὰ ἐπισκοπήσει καὶ νὰ μνημονέψει μόνον τὲς διαφορὰς σχολῆς καὶ τὲς πρωτοπικότητες στὲς διαφορὰς φυλῆς καὶ χώρες. Τὸ λέω πάλι πὼς τιμῶ τὴν ἀπέραντη ἔχτασιν τῆς γνωριμίας τοῦ κριτικοῦ μὲ τόσοσους ποιητὰς καὶ τόσοσ ποιήματα, μὰ δὲν μπορῶ νὰ κούψω κίόλα πὼς πρῶτα ἀπαιτούμενο μᾶς σοφρότερης κριτικῆς θὰ εἴταν ἡ βαθύτερη ἔρευνα κ' ἡ ἐξήγησιν κ' ἡ ἐχτίμησιν τῶν πραγμάτων πὸν μᾶς ἀναφέρνει. Ἄλλοττικα δὲν ξεπερνᾶει τὰ σύνορα τῆς ἐπιφυλλιδιογραφίας. Δὲν ὑποτιμῶ πάλι τὴν ἀξίαν τῆς τελευταίας, οὔτε λέω πὼς στὰ πρῶτα πνευματικὰ μας μπουτουλίσματα θᾶταν δυνατὸ κ' ἡ κριτικὴ μας νὰ ξεβγεῖ περισσότερο πέρα ἀπὸ τὸ χρονολογικὸ μνημόνεμα, πέρα ἀπὸ τὸ

1) Κωστῆ Παλαμᾶ : Γράμματα, Τόμος Β'. Σελ. 13, 14.

ἔθνος τῶν 80 χρόνων καὶ ἄθελκ μὸν ἦρθε στὸ νοῦ μου ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ Ν. Χιτζηδάκη «Στὴν Ἑλλάδα τὴ νέα» ὁ στίχος

Μὴν κουμπᾶς ὄρη μὲ στενγκμούς
στὰ σπασμένα μάρμαρα τ' ἀρχαία,
ζήτησε αἶμα, σφιγγὸς καὶ παλμούς
στὴ ζωὴ τὴν τωρινὴ τὴ νέα.

Ἄπαραίτητο νὰ σὰς πῶ κι αὐτό : «Ὅτι ὁ λόγος τοῦ κ. Διευθυντοῦ ἔληξε μέσῳ τῶν χειροκροτημάτων τοῦ νοήμονος κοινού».

Ἄιντινι (Μικρασίας) 5 τοῦ Φλεβάρη 1910.

Δικός σου

ΕΝΑΣ

Ὁ ΣΚΙΠΗΣ ΣΤΟ ΚΑΪΡΟ

Ἀγαπητὲ μου Νουμᾶ,

Κωθὼς θὰ ξέρεις, ὁ κκλὸς μας Σκίπης βρισκεται πρὸ κάμποσες μέρες στὸ Κάιρο. Οἱ ἐφημερίδες μας, ὅπως πάντα, τὴ δουλίτσα τους ; ἄλλες τοῦ ρηχτήκανε, πλάγια νὰ πῶμε, μὲ τὸ συνειθισμένο κουτοπόνηρο τρόπο τους, ἄλλες βουβαθῆκανε κυριολεκτικῶς, καὶ μᾶς, ὁ «Βόσπορος», ἔγραψε πολλὰς φῆρες κκλὰ λόγια. Φτάνει πὸν οἱ Γαλλικὲς μᾶς... συστήσανε τὸ Σκίπη. Μᾶς προπᾶντων, ἡ «Progress», ἔγραψε, ἀναγγέλοντας τὴν διάλεξιν πὸν θᾶκανε στὸν ἐδῶ «Καλλιτεχνικὸν Σύνδεσμον» ὕστερ' ἀπὸ πρόσκλησιν δικὴν του, αὐτὰ τὰ ὀμορρα λόγια : «Mr Skipis est un des meilleurs poètes de Grèce contemporaine. Il fait partie de cette pléiade d' écrivains hellènes, qui ont rompu avec les traditions de flâte imitation en vigneur dans la littérature hellénique, qu'ils ont ramenée à sa source naturelle : La langue Populaire».

Τὴν περατμένη Πικρατικὴν στίς 9 1)2 τὸ βράδι, στὸ Ἑλληνικὸν Κέντρο, θὰ μιλοῦσε ὁ κ. Σκίπης. Δικλεξιν κκθαυτὸ δὲν ἔκαμε, γιὰτὶ προτίμησε ν' ἀπαγγεῖλει μερικὰ ποιήματα ἀπὸ καθε βιβλίου του καὶ ἔτσι νὰ δείξει καὶ τὸ ἔργο του καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς γλώσσας ἐκεῖνης, γιὰ τὴν ὀποία ὀλοι μας, μικροὶ μεγάλοι, δουλεύομε ὅσο μπορούμε.

Ὅταν σχεδὸν γέμισε ἡ αἴθουσα, ἀνέθηκε στὴν ἔδρα καὶ ἄρχισε ὁ γλυκόλαλος ποιητὴς ν' ἀπαγγεῖλη κομματῖα, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ «Juvenilia» γιὰ νὰ καταλήξει στὸν «Ἀπέθαντο».

Περὶτὸ νὰ σὰς πῶ τὴν ἐντύπωσιν πὸν κάκκανε:

ἀπᾶνθισα καὶ τὸ κρέμασμα ἀπὸ τὰ στόματα τῶν ἄλλων· δηλαδὴ ἡ πρόθεσὴ μου δὲν εἶναι νὰ καταδικᾶσω, ἀλλὰ νὰ χαραχτηρίσω.

Ἀφίνοντας γιὰ πικρατικῶν, ὅπου θὰ μπορούσιν νὰ νοηθοῦν καλύτερα, δύο λόγια λίγα μικρότερα γιὰ ἓνα δυὸ ἄλλα τμημᾶτα τῆς κριτικῆς τοῦ Παλαμᾶ, θέλω νὰ θυμηθῶ ἐδῶ τὸ χαραχτηρισμὸν πὸν τῆς ἔκαμε ὁ μακρότης ὁ Καμπύτης, λέγοντας πὼς τῆς λείπει ἡ πίστις ἢ πεποίθησιν, δὲν τὸ θυμοῦμαι. Μπορεῖ νὰ πεῖ κενεὶς δηλαδὴ πὼς ἀπὸ τὸν κριτικὸν Παλαμᾶ λείπει κατιτὲς πικρόμιο μ' ἐκεῖνο, πὸν στὸ γλωσσικὸ ἀγῶνα τὸν ἀνεβάζει σὲ ἦρωα. Καὶ λείποντας αὐτό, ἡ σκέψιν του ξεσέρνει κάπως στὸν ἐλιτικισμὸν καὶ λείποντας ἀκόμα ἓνας σταθερότερος γνώμονας στὴν αἰσθητικὴν του ἐχτίμησιν, τὸν κάνει νὰ γλυστράει στὸ εὐκόλο ξάφνισμα ἀπὸ τὸν κάθε λογῆς ἐφήμερον ἰσμὸν, πολλὰς φορὲς ἀκόμα κι ἀπὸ τὴν μετριότητα, στὸ σύγχυσμα κάποτες τοῦ γνήπιου μὲ τὸ ἀπατηλὸν, τοῦ μεγάλου καὶ ὕψηλοῦ μὲ τὸ γικλιστερὸ καὶ φουσκωμένο. Μὸν φτάνει γιὰ τοῦτα νὰ θυμῆσω ἓνα τελευταῖο σημειῶμα του γιὰ κάποιον ξένο ποιητὴν πὸν ἦρθε στὴν Ἀθῆνα!). Ὁ

1) Κωστῆς Παλαμᾶς : Ὁ ποιητὴς René Ar-cos. «Νουμᾶς» ἀριθ. 362.